

ФРАНСОА ЖУЛИЕН

ИСКАШ ЛИ ДА УСПЕЕШ,
ЗАОБИКОЛИ

СТРАТЕГИИ НА СМИСЪЛА
в Китай и Гърция

София, 2018

Преводът е направен по изданието

FRANÇOIS JULLIEN

LE DÉTOUR ET L'ACCÈS

Stratégies du sens en Chine, en Grèce

Bernard Grasset, Paris

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното писмено съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Éditions Grasset& Fasquelle, 1995

© Недка Капралова, превод, 2018

© Издателство „Изток-Запад“, 2018

ISBN 978-619-01-0283-0

изТок
東

ФРАНСОА
ЖУЛИЕН

ИСКАШ ЛИ
ДА УСПЕЕШ,
ЗАОБИҚОЛИ

СТРАТЕГИИ НА СМИСЪЛА В КИТАЙ И ГЪРЦИЯ

Превод от френски
Недка Капралова

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ.....	7
КАРТА НА ЧЕТЕНЕТО.....	11
I. „Той е китаец“, „това е на китайски“	15
II. Фронтално, обходно.....	37
III. Под прикритието на образ: промъкнатата критика	61
IV. Чрез вметнати цитати: силата на разтърсването	83
V. Остави да се подразбере, избягвай да изричаш – или как да четем между редовете.....	103
VI. Размирничеството невъзможно (идеология на заобиколното).....	131
VII. Между емоция и пейзаж: светът не е обект на представа.....	159
VIII. Отвъд пейзажа: преносният смисъл не е символен.....	187
IX. От учител към ученик словото е само знаково.....	223
X. Няма план на същностите или защо заобикалянето е достъп	255

XI. ОБХОДЪТ НА СЪЗРЯВАНЕТО, СКОКЪТ НА ОСЪЗНАВАНЕТО.....	281
XII. ВЕЛИКИЯТ ОБРАЗ НЯМА ФОРМА или КАК ДА ОПРЕДЕЛИМ НЕИЗРАЗИМОТО	311
XIII. „КОШ“ И „РИБА“ ИЛИ КАК ДА ДОСТИГНЕМ ДО ПРИРОДАТА.....	345
XIV. ОБЛАЦИТЕ И ЛУНАТА	379
XV. АЛЮЗИВНАТА ДИСТАНЦИЯ.....	401
ЗАКЛЮЧИТЕЛНА БЕЛЕЖКА: ОБХОД ИЛИ РАЗДВОЯВАНЕ.....	417

ВЪВЕДЕНИЕ

Като за начало въпросът може да се постави най-общо така: Каква полза извличаме, когато говорим косвено за нещата? С какво разстоянието, на което заставаме спрямо хората и нещата, позволява да ги открием по-добре, да ги установим по-добре? С какво – следователно – такова *отстраняване* поражда ефект? Смятаме за нещо обикновено и „нормално“ да се изправим лице в лице със света. Но каква полза можем да извлечем от едно *косвено* пристъпване? С други думи – до какво ни дава достъп заобикалянето?

Въпросът, от който тръгвам, най-общо казано се отнася до *изтънчеността* на смисъла. Обикновеният език изразява предчувствие – с риск да облече смисъла в предразсъдък. Когато казваме, че нещо „е на иврит“, това означава само, че идиомът поставя преграда и прави смисъла неразбираем. Но когато кажем: „това е на китайски“, към предишното се прибавя идеята за усложнение, което прави смисъла извънредно сложен. А като се каже „китайски“ в преносен смисъл, според речника означава някой, който „изтънчва прекомерно“. Но кой тогава, питаме ние, притежава мярката за тази прекомерност? Защото дали става дума само за орнаментиране? Далеч без да е необосновано, заобикалянето не упражнява ли власт – още по-принудителна, – понеже е дискретна? Поставям тези въпроси по отношение на Китай, като се опитвам да изследвам докъде може да стигне изтънчеността на смисъла, кои са привилегированите му модули и това, което го издига като ценност. Защото изглежда, че в

Китай още от дълбока древност – независимо дали става дума за поетически текстове, за летописни книги или са мъдри слова – именно „изтънчеността“ на дискурса (*уей йен*) е възхвалявана от пишещия. Не претендирам обаче, че Китай държи монопола на косвеното (нито че там човек не може да се изрази съвсем направо), но се възползвам от неговия отчетлив „вкус“ към непрякото, което ни обърква или ни очарова, за да се запитам докъде може да стигне културната оригиналност в „произвеждането“ на смисъла. Което според мен не върви без известен облог – като се обръщам към несинолога (защото на първо място се обръщам към него), го предизвиквам да успее да покаже как да се дешифрира даден дискурс, в който не познаваш нито езика, нито контекста. Защото как може да се тълкува един „екзотичен“ смисъл?

В това изследване има определен интерес, който го прави полезно по съвсем пряк начин – да може да се „разкодира“ Китай. Но ние няма да го ограничим до тази практическа функция, защото постепенно се появява друг залог. Защото с посредничеството на косвеното ние стигаме до сондирането на цял теоретичен заден план; с проблема за стратегиите на смисъла стигаме до начина, по който умът се съотнася с действителността, която трябва да бъде глобално преразгледана. Вървейки по този път, не можех да избягна тези последователни питання. Ами ако светът вече не е за нас обект на представа и ако самият преносен смисъл вече не се стреми да представя в „символен“ план? Или ако обобщеността вече не е това, което визира мисълта, и оттук насетне словото вече не се стреми да определя (за да изгради универсалност от същности), а по-скоро да се модулира – за да се съчетае с обстоятелството? С една дума, ако усилието на съзнанието вече не е насочено към раздвояване на реалното, за да го създаде като трансцендентност (на Битие или на Бог), и ако това, което сме се мъчили да кажем на света, за да го направим разбираем, вече не е „Истината“? Постепенно се поставяше един въпрос, който включваше в себе си предишните и послужи като водеща нишка в това есе: защо в Китай не се е създал този друг план – на „същностите“, на „духовното“, – послужил за структуриране според гръцката традиция на нашия хоризонт на смисъла? Или ако по-

ставим въпроса наобратно: кои са по-теоретичните части – останали обаче скрити, – обусловили нашите собствени модуси на тълкуване? И това до такава степен, че ние ги приемаме за нещо очевидно, смесваме ги с „Разума“.

Има много причини да се интересуваме от Китай. Поради богатството на неговата цивилизация или заради нарастващото значение, което той придобива в света. В частност друга причина, от умозрително естество, ме накара мен да науча китайски: тъй като този език е външен за голямото индоевропейско семейство и използва другата възможност за писане (идеографско, а не фонетично), тъй като неговата цивилизация, която е една от най-древните (и това още много рано е записано в текстовете), се е развивала най-дълго време извън фактически взаимоотношения – на заимстване или на влияние – с европейския Запад, Китай ми се стори идеалната фигура, която да ми позволи да видя нашата мисъл отвън и по този начин да я измъкна от нейния атавизъм. Не че предполагам, че това, което срещаме в Китай, е непременно най-различното, но най-малкото това място е друго. Вече нищо не го рамкира лесно, отчуждената мисъл трудно се разпознава в него. Но аз смятам, че подобно неудобство е благоприятно обстоятелство, че това опасно положение е благоприятно. Когато започнах да изучавам гръцката философия, не можех да се отърва от странното чувство, че може би ми е твърде близка, за да се надявам да я опозная (като успея да я идентифицирам). Защото колкото и да е различна от нашата, всичко, което имплицитно ни свързва с гръцката мисъл, рискува да ни попречи да схванем оригиналността ѝ и да измерим нейното новаторство. Трябва да излезеш от семейството, да скъсаш родствените връзки. Трябва да застанеш на разстояние. Теоретичното отстранение е желателно и точно Китай предлага това удобство.

Освен това тази друга гледна точка, която ни предоставя „Китай“, не е дадена предварително и трябва да успеем да я изградим. Именно такава *поставяне в перспектива* по отношение на дискурса се опитвам постепенно да „създам“ между Китай и Гърция – вместо да прокарам паралел. Защото не вярвам във възможността да разделя страницата на две: от едната страна

Китай, от другата Гърция. Или по-скоро съм убеден, че този вид надвесване, което би имало претенцията лесно да подреди различieto, ще доведе единствено до неговото лишаване от плодовитост. Защото стратегиите на смисъла се разбират само отвътре, като се възприеме индивидуалната им логика. На това се дължи пътуващият подход, който разсъждението приема тук. Заобикаляния и връщания – този труд е обход. Но от една спирка до друга пейзажът се променя, очертава се панорама. Оттук следва и призивът към търпение, който отправям към читателя. Защото ефектите на смисъла не могат да се резюмират и познавам смисъла на китайските текстове единствено от техните коментари. Китай фронтално, Гърция обходно. Но може би се опитвам да се доближа повече до Гърция. Всъщност колкото повече напредваме, толкова повече ще бъдем принудени да се връщаме. Това пътуване в далечната страна на „изтънчеността“ на смисъла е по-кана да се върнем далеч назад в нашето минало.